

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
7168-23

meddelad i Stockholm den 19 november 2024

KLAGANDE

AA

Ombud: Juristerna Leticia Mendez och Ida Hellrup
Barnrättsbyrån
Hornsgatan 83
117 26 Stockholm

MOTPART

Socialnämnden Nordost i Göteborgs kommun
Box 47107
402 58 Göteborg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 27 oktober 2023 i mål nr 5677-23

SAKEN

Umgängesbegränsning enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen förklarar att de frågor som har varit föremål för domstolens bedömning ska besvaras med att socialnämnden, när en ung person bereds vård enligt 2 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, med stöd av 11 § fjärde stycket samma lag får besluta hur den unges umgänge med syskon ska utövas och att ett sådant beslut får fattas av en anställd hos kommunen efter delegation med stöd av kommunallagen.

Högsta förvaltningsdomstolen meddelar inte prövningstillstånd i målet i övrigt. Kammarrättens avgörande står därmed fast.

BAKGRUND

1. När en ung person bereds vård på grund av brister i omsorgen ansvarar socialnämnden ytterst för vårdens genomförande och får besluta bl.a. hur den unges umgänge med vårdnadshavare ska utövas. Frågan i det här målet gäller om socialnämnden också har rätt att besluta om den unges umgänge med syskon samt om denna beslutanderätt i så fall får delegeras.
2. AA har en bror som vårdas på grund av vårdnadshavarens brister i omsorgen. Enligt ett tidigare beslut har hans umgänge med AA begränsats till att endast ske när han har planerade umgängen med sin mamma.
3. AA ansökte hos Socialnämnden Nordost i Göteborgs kommun om att umgängesbegränsningen mellan henne och hennes bror skulle upphävas. Socialnämnden beslutade att brodern ska ha umgänge med sin syster vid de tillfällen som han har umgänge med sin mamma och att något övrigt umgänge med systemn inte ska ske. Enligt socialnämnden var ett sådant beslut till den unges bästa. Nämndens beslut fattades av en barnsekreterare.
4. AA överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Göteborg som avslog överklagandet. Förvaltningsrätten, som även beaktade AAs rätt till privat- och familjeliv, ansåg att nämndens beslut att begränsa umgänget var nödvändigt och till broderns bästa.
5. AA överklagade domen till Kammarrätten i Göteborg som gjorde samma bedömning som förvaltningsrätten och avslog överklagandet.

YRKANDEN M.M.

6. AA yrkar att beslutet om umgängesbegränsning ska upphävas eller att hon i vart fall ska medges utökat umgänge och ges möjlighet till kontakt med sin bror per post och telefon. I andra hand yrkar hon att underinstansernas avgöranden ska upphävas och att målet ska visas åter till socialnämnden för ny prövning.
7. *Socialnämnden Nordost i Göteborgs kommun* anser att överklagandet ska avslås.
8. *Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner* har yttrat sig i målet.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET**Frågan i Högsta förvaltningsdomstolen**

9. Prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomstolen får enligt 36 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) begränsas till att gälla en viss fråga i målet, vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga).
10. Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd såvitt avser prejudikatfrågan om socialnämnden, när den unge är omhändertagen enligt 2 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), med stöd av 11 § fjärde stycket kan besluta om hur den unges umgänge med syskon ska utövas samt, under förutsättning att socialnämnden har rätt att fatta sådana beslut, om uppgiften kan delegeras till en anställd enligt reglerna om delegering i kommunallagen (2017:725).
11. Frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

Rättslig reglering m.m.*Beslut om umgänge*

12. Av 1 § andra stycket LVU framgår att den som är under 18 år ska beredas vård enligt lagen om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.
13. Enligt 2 § ska vård beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk miss-handel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.
14. Av 11 § första stycket framgår att socialnämnden bestämmer hur vården av den unge ska ordnas. I fjärde stycket anges att nämnden eller den åt vilken nämnden har uppdragit vården ska ha uppsikt över den unge och, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans eller hennes personliga förhållanden.
15. Enligt 14 § andra stycket får socialnämnden, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vård enligt lagen, besluta hur den unges umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas.
16. Av 11 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) framgår att när någon vårdas i bl.a. ett familjehem ska en vårdplan och en genomförandeplan upprättas. I 5 kap. 1 a § socialtjänstförordningen (2001:937) anges att vårdplanen och genomförandeplanen ska, om det inte möter särskilda hinder, beskriva det sätt på vilket den unges umgänge med föräldrar, vårdnadshavare och andra närstående ska ordnas samt när och hur umgänget ska ordnas.

17. Enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutandet av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. skydd för hälsa.

Delegering

18. I 10 kap. 1 § socialtjänstlagen anges att för en socialnämnd gäller vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen. I 4 § första stycket räknas upp i vilka fall uppdrag att besluta på nämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden. Ärenden enligt 11 § fjärde stycket LVU ingår inte i uppräknningen.
19. I 6 kap. 37 § kommunallagen föreskrivs att en nämnd får delegera beslutanderätten i ett visst ärende eller viss grupp av ärenden. Enligt 38 § första stycket 3 får beslutanderätten dock inte delegeras när det gäller ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Detsamma gäller enligt första stycket 5 i ärenden som enligt lag eller annan författning inte får delegeras.
20. Enligt 7 kap. 5 § får en nämnd uppdra åt en anställd hos kommunen att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden, dock inte i de fall som avses i 6 kap. 38 §.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Får socialnämnden besluta om den unges umgänge med syskon när den unge bereds vård enligt 2 § LVU?

21. Socialnämndens möjligheter att besluta om den unges umgänge med föräldrar och andra vårdnadshavare regleras i 14 § LVU. Någon bestämmelse som på motsvarande sätt uttryckligen reglerar socialnämndens möjligheter att besluta om den unges umgänge med syskon finns inte. Den första fråga som Högsta förvaltningsdomstolen ska ta ställning till är om ett sådant beslut får fattas med stöd av 11 § fjärde stycket. Där anges att nämnden, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, ska bestämma om den unges personliga förhållanden.
22. Bestämmelsen i 11 § fjärde stycket syftar till att reglera många olika frågor rörande genomförandet av vården och är därför med nödvändighet allmänt hållen. I stället ska sättet för genomförandet av vården preciseras i de vård- och genomförandeplaner som ska upprättas enligt socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen. I dessa planer ska bl.a. beskrivas på vilket sätt den unges umgänge med närstående ska ordnas.
23. Vidare framgår av förarbetena till LVU att efter ett beslut om vård har socialnämnden inträtt vid sidan av föräldrarna eller i deras ställe och att nämnden därmed, i den omfattning som behövs för att genomföra vården, bör ha samma skyldigheter och befogenheter som tillkommer föräldrarna (prop. 1979/80:1 del A s. 596). Det uttalas också att det av nämndens allmänna befogenhet att besluta om barnets förhållanden under vårdtiden följer att nämnden i princip bestämmer om alla besök hos den unge (bet. 1979/80:SoU44 s. 116).

24. Högsta förvaltningsdomstolen finner mot denna bakgrund att socialnämndens allmänna befogenhet enligt 11 § fjärde stycket innefattar en rätt att besluta om hur den unges umgänge med syskon ska utövas (jfr även t.ex. JO 1995/96 s. 291 och JO 2011/12 s. 448).
25. AA har emellertid invänt att ett sådant beslut inte endast påverkar den unges möjligheter att träffa sitt syskon utan också kan innebära att syskonet förhindras att träffa den unge, samt att detta utgör en otillåten inskränkning i syskonets rätt till privat- och familjeliv (jfr artikel 8 i EKMR).
26. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att socialnämnden saknar laglig möjlighet att rikta ett beslut om umgängesbegränsning till den unges syskon. Nämnden har således inte rätt att t.ex. förbjuda syskonet att kontakta den unge. Det förhållandet att socialnämnden, inom ramen för sin befogenhet enligt 11 § fjärde stycket att bestämma om den unge, fattar beslut som rent faktiskt påverkar syskonets möjligheter att få kontakt med och träffa den unge medför däremot inte att sådana beslut skulle vara otillåtna.
27. Den första delen av den prejudikatfråga som Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd i ska därmed besvaras enligt följande. Socialnämnden får, när den unge bereds vård enligt 2 § LVU, med stöd av 11 § fjärde stycket samma lag besluta hur den unges umgänge med syskon ska utövas.
- Får socialnämnden med stöd av kommunallagen delegera beslutanderätten rörande den unges umgänge med syskon till en anställd?*
28. Nästa fråga som Högsta förvaltningsdomstolen ska ta ställning till är om uppgiften att med stöd av 11 § fjärde stycket LVU besluta om den unges umgänge med syskon får delegeras till en anställd.

29. Inledningsvis kan konstateras att det inte finns något uttryckligt förbud mot att delegera beslutanderätten rörande den unges umgänge och kontakter med syskon. Eftersom sådana ärenden rör myndighetsutövning mot enskilda följer dock av 6 kap. 38 § första stycket 3 kommunallagen att delegation inte får ske om ärendena kan anses vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.
30. Det övergripande syftet med möjligheten för kommunala nämnder att delegera beslutanderätt är att nämnderna ska kunna avlastas från rutinärenden så att mer tid och uppmärksamhet kan ägnas åt frågor som är av större betydelse eller rör principfrågor. Huruvida ett beslut avser ett ärende som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt ska normalt avgöras utifrån kommunens, och inte den enskildes, synvinkel. Vilka ärenden som ska betraktas som rutinärenden måste avgöras med hänsyn till bl.a. hur ofta den typen av ärenden förekommer, ärendenas komplexitet och vilken praxis som gäller för tillämpningen av regelverket på området (HFD 2022 ref. 13, punkterna 14–17 med hänvisningar).
31. Högsta förvaltningsdomstolen har i rättsfallet HFD 2016 ref. 74 bedömt att beslut enligt LVU om att hemlighålla ett barns vistelseort omfattas av delegationsförbudet avseende ärenden av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Sådana beslut måste betraktas som mycket ingripande och ska enligt förarbetena fattas restriktivt (bet. 1979/80:SoU44 s. 116). Att inom ramen för socialnämndens allmänna befogenhet enligt 11 § fjärde stycket LVU bestämma hur den unges umgänge med t.ex. syskon ska utövas får däremot anses ingå som ett normalt led i vården. Sådana beslut får därmed betraktas som sådana rutinmässiga beslut i samband med genomförandet av vården som inte är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.
32. Den andra delen av den prejudikatfråga som Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd i ska således besvaras på så sätt att beslut med stöd

av 11 § fjärde stycket LVU om hur den unges umgänge med syskon ska utövas får fattas av en anställd hos kommunen efter delegation med stöd av kommunallagen.

Prövningstillstånd i målet i övrigt

33. Högsta förvaltningsdomstolen finner inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt.

I avgörandet har deltagit justitieråden Helena Jäderblom, Kristina Ståhl, Per Classon, Leif Gäverth och Mats Anderson.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Lisa Ragnesten.